افغانستان آزاد ـ آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مبـــــاد　　بدین بوم و بر زنده یک تن مـــباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم　　از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com　　afgazad@gmail.com

حقوق بشر	Human rights

دوکتور م ، ع ، روستار تره کی

د سیاسی اعدامونو لړی
او د بین المللی حقوقو دریز

۱ ـ حقوقی موازین :
د نړیوال حقوقو لـه نظره جګړه د دولتونو تر منځ نښتی تـه ویل کیږی . د جګړی حقوق د نوموړی نښتی زیږنده پروبلمونه تنظیموی .
غټ سوال دا دی چه کله چه جګړه د « دولتونو تر منځ د ټکر » په بڼه وپیرنو ، د دولت او وسله والو مخالفینو تر منځ نښتی ته کومه حقوقی تعریف ورکولی شو ؟
د جګړی حقوق د وسله والو مخالفینو سره چه د کوم دولت تر تابعیت لاندی قرار نلری ځنګه چلند کوی ؟
په عمومی توګه وسله والو مخالفین د کوم دولت تر بیرغ لاندی او د کوم منظم فوځ تر قومانده لاندی جنګیږی نـه . دوی د جګړی د قوانینو په وړاندی د احترام ژمنتوب نلری . اما د اخلاقی او مذهبی اصولو په رعایت مکلف دی .
د وسله والو مخالفینو مقابل لوری خپل یا پردی دولت دی .
ـ په لمړی حالت کی وسله والو مخالفینو د برحال دولت له خوا اشرار ، باغی ، تروریست پـه نومونو باندی تکول او وربـاندی کورنی قانون تطبیق کیږی .
ـ په دوهم حالت کی وسله والو مخالفینو د « مقاومت » حیثیت غوره کوی او باید د اشغالګرو ځواکونو لـه طرفه دوی سره د جګړی نړیوالو حقوقو په چوکات کی چلند وشی .
کله چه د مقاومت غړی د جګړی په ترځ کی توقیف کیږی د « جنګی اسیر » په توګه د یو لړ حقونو څخه برخمن دی.
د اصل په Jus in bello د جنګی اسیرانو حقوق د سلګونو کلونو راهیسی د « ژوس ان بلو » بنست باندی تنظیم شویدی .
Droit international humanitaire« ژوس ان بلو » د نړی په کچه د نړیوال انسانی حقونو سرچینه ده .
د جینوا لمړی کانوانسیون (۱۸۶۴) په منازعاتو کی د انسانی حقونو د تنظیم لمړنی ګام ګڼلی شو .
د جینوا دریم کانوانسیون (۱۹۴۹) او د هغه ضمایم پروتوکول (۱۹۷۷) غیر دولتی جګړه ماروته حقوقی ملاتړ ور په برخه کوی او دوی د « جنګی اسیرانو » په توګه د ګن شمیر حقونو نـه برخمن ګنی (نمبر ۱ پروتوکول . ۴۳ او ۴۴ همه ماده) . د هغی جملی څخه : برائت ذمه ، د اعتراف په مقصد د شکنجی منع ، د دفاع د وکیل د درلودلو حق او نور . د جنګی اسیر اعدامول په کلکه منع شوی دی (دریم کانوانسیون ۱۰۰مـه ماده). مهمـه خبره داده چـه پـه هغه جګړه کی چه د وسله وال مقاومت په وړاندی بهرنیو قوتونه قرار لری (افغانستان غوندی) جنګی اسیرانوته نوموړی حقوقی تضمینات ، باید د بهرنیو یرغلګرو قوتونو لـه خوآ وپیژندل شی او د هغه د اجرا څارنـه وشـی . یعنـی هغه قوتونـه چه د جینوا د کانوانسیون یو اړخ جوړوی .
که د جګړه مارو د حقوقی حالت د ځرنګوالی پـه اړه کوم شـک بیدا شـی ، قضیه د ذیصلاح محکمـی لـه خوا فیصله کیږی .

جنګی اسیر د یرغلګر هیواد د دولتی اتوریته تر نفوذ لاندی په یوه « نظامی محکمه » کی تر محاکمی لاندی نیوړ کیږی (دریم کانوانسیون ۸۲ ، ۸۴ ، ۸۷ مه ماده) .
که جنګی اسیر د یرغلګر دولت تبعه نه وی ، آن نظامی محکمه ورته د اعدام سزأ نشی ورکولی (دریم کانوانسیون ۱۰۰ مه ماده) .
په اکثر مواردو کی بهرنیان ترجیح ورکوی چه د ژنو کانوانسیونونو ، د حقوقی ملاحظاتونه پرته جنګی اسیر تر اشغال لاندی هیواد ته ونسپاری . دغه کار مختلف لاملونه لری.د هغی جملی څخه :
ـ د اشغال شوی هیواد د دولتی جوړښت نیمګړتیاوی .
ـ د جنګی اسیر اعدامول یا ورته د تښتی زمینه برابرول .
ـ د اشغالګر ځواک له خوأ د جنګی اسیر نه استخباراتی معلومات تر لاسه کول .
خو سره له دی که جنګی اسیر اشغال شوی هیواد حکومت منګولوته ولویږی او وربانـدی د اعدام حکم صـادریږی ، باید اشغالګر دولت د نړیوال قوانینو د روحیی د احترام په خاطر مداخله وکړی .
د دی په مقصد چه د نوموړی مداخلی د پاره وخت تر لاسه شی ، د اعدام حکم باید د ۶ میاشتی د تیریدونه مخکی اجرأ نشی (دریم کانوانسیون ، ۱۰۱ مه ماده) .
۲ ــ په افغانستان کی د جنګی اسیرانو حقوقی حالت :
ناتو په ۲۰۰۱ کال کی یو دستورالعمل تنظیم کړ چه په هغه کی د جنګی اسیرانو سره د چلند څرنګوالی په ګوته کیږی.
دستور العمل په جګړه کی توقیف شوی کسان په دوه کته ګوری ویشی :
جنګی اسیران او پاتی کسان .
جنګی اسیران په اتوماتیکه توګه د جینوا د دریم کانوانسیون تر پوښ لاندی د ځانګړی حقونو او امتیازاتو څخه برخمن کیږی. توقیف شوی پاتی کسان تر هغه وخته پوری د ناتو د قواوو له خوأ ساتل
کیږی چه د هغوی حقوقی حالت د یو ذیصلاح محکمی له خوأ روښانه شی .
په افغانستان کی د ناتو قوأ د خپل ۲۰۰۱ دستور العمل خلاف تول جنګی اسیران بی له کوم مصئونیتی ضمانت څخه افغان حکومت ته د دغه واقعیت په درک سره چه دوی شکنجه یا اعدام کیږی وسپارل ، ځکه چه :
ـ د ناتو اکثرو غړیو هیوادونه اروپایی اتحادیی ته منسوب وو . د اروپا په اتحادیه کی اعدام د قانون له خوأ منع دی .
ـ ناتو د ژنو د هغو کانوانسیونونه چه د جنګی اسیرانو اعدام منع کوی یو اړخ جوړوی .
ـ ناتو د شکنجی ضد کانوانسیون (۱۹۸۴) لاسلیک کونکی ګڼل کیږی .
په کابل کی د اعدامونو لړی چه اصلاً سیاسی او قومی بنه لری ، د ځینو کسانو چه د عامه حقوق جنایت کاران ګڼل کیږی پیل او وروسته ۳ تنه د مقاومت غړیو (د لویدیزوالو په تعبیر طالبان) شهیدان شول . داسی معلومیږی چه د عامه حقوقو د جنایت کارانو اعدام د جنګی اسیرانو د اعدام د
کاموفلاژ (ستر او اخفأ) په مقصد تر سره شوی وی .
د جنګی اسیرانو په اعدام باندی په کابل کی د ملګرو ملتونو استازی او د افغانی د بشر د حقوقود کمسیون له خوأ اعتراضونه وشول . خو ناتو چه د اعدام د توطئی تر شأ ولاړ دی او د نړیوالو قوانینو له مخی د جنګی اسیرانو ساتنه په غاړه لری چوپه خوړه پاتی شوه .
د پیښی غمیزه پدی کی ده چه جنګی اسیران د کابل اداری له طرفه چه په کی د جنګی جنایاتو تورن کسانو ځاړه جوړه کړیده او د دیموکراسی او د بشر د حقوقونو د منادیانو له خوأ ملاتړ کیږی په شهادت رسیږی : واقعیت دا دی چه نړیوال قوانین د نړی د زور واکانو د سیاسی ګټو په بنسټ باندی تفسیر کیږی . یوازی زورواکان ځانته حق ورکوی چه دول دول اصطلاحات لکه باغی ، اشرار ، تروریست او نور د ورځنی سیاست د غوښتنی له مخی په خپله ګټه وکاروی .
د جنګی اسیرانو د اعدام لړی پدغسی شرایطوکی پیل کیږی چه د وسله والو مخالفینو سره د سولی د سیمه ایزی جرګه ګی لمړی پلاو پای ته ورسید او دوهم پلاو د جوړیدو په درشل کی دی .
د مقاومت د غړیو اعدام دغه واقعیت په ګوته کوی چه د کابل اداره چه د جنګی دلو تپلو او ور سره ملاتړ بهرنیانو په لاس کی دی ، د مخالفینو سره د سولی په اړه صداقت او صلاحیت نلری .
فرانسه ـ د نوامبر ۱۹ ، ۲۰۰۸